

Ajalehe
Eesti Kirik lisa

1. juuli 2015
Nr 29 (1262)

MAARJAMAA ISA MAA

Tartu linn Emajõe kaldal ütleb kirikupäevalistele tere tulemast.

INTERNET

Maarja eestpalvete varju all

Kirikupäeva ja vaimuliku laulupeo eel oleme ootusärevusest elevil. Kui tuleme meelde viie aasta eest toimunud kirikupäeva sündmusi ja laulupidu, meenub, kuidas peapiiskop Andres Pöder küsis laulväljakul olijatelt laulupidu lõpetades, kas viie aasta pärast korraldame uue peo, ja sai vastuseks rõõmsa rõkatuse: «Jah!»

Viis aastat on möödunud ja oleme taas Tartus koos. Kas viie aastaga on midagi muutunud? Kindlasti on maailm muutunud ärevamaks. Muutunud on aga ka see, et usuga seotud teemad on üha enam inimeste huulil. Inimesed mõtleavad rohkem vaimsetele asjadele ja igatsus Jumala järele on sügavam.

Viimastel aastatel on juhtunud meie kirikuelus ka palju sellist, mille eest saame Is-

andat Kristust tänada. Tõuke on saanud mitmed uued muusikaalgatused ja -sündmused, tuuridel tiirutavad kristlikku sõnumit edastavad koguduste ansamblid ja bändid, osalejaterohked on piiblingid, kogudusekoolid ning piibli- ja misjonikursused, kogudused on avanud lastehoide, lasteaiadu ja kooli, perede nõustamiskeskused on käivitunud juba mitmes Eestimaa paigas, järjepidevat tööd tehakse abivajajate toetuseks supikõikides, taaskasutuseks mõeldud riiete jaotuspunktides ja diakooniaajamades. Laste, noorte ja muusikaga tegelejate arv kogudustes on tõusuteel, nagu ka mitmetes kogudustes pühapäevaste kirikuliste, eriti armulaualiste arv.

Kasvab korrastatud pühako-

dade arv. Kui mõelda ainuüksi kirikupäeva ja laulupeo linna Tartule, siis Jaani kiriku taastamisest möödub neil päevil juba kümme aastat, Pauluse kirik on taastanud oma sõjaeelse ilme ja muutunud tõeliseks katedraaliks, Peetri kiriku ilme ja interjööri on saanud aasta-aastalt üha kaunimaks ning valminud on Maarja kiriku taastamise projekt.

Kirikuelus on toimumas palju ilusat. Viimane aasta on möödunud Maarjamaa 800. aastapäeva meeleoludes. Juubeliaasta on koondanud palju kauneid ning sisukaid sündmusi ja ettevõtmisi, mille kulminatsiooniks on kätte jõudnud EELK kirikupäev ja vaimulik laulupidu. «Maarjamaa - Isa maa» teemaline pidu kätkeb endas sügavat tähendust. See

on ühtviisi pilguheit sajanditepikkusesse kristlikku minevikku, aga ka rahvuslikult alalhoidlikku tulevikku. Meie kodu on endiselt Maarja eestpalvete varju all!

Algav pidu on meie ühine tunnistus Kristuse kiriku elavast ja jätkuvalt aktiivsest tööst Eestimaal. Tartusse kokku tulles saame osa kinnitavast õlatundest, kristlikust osadusest ning kogeme ühiseid laulu- ja palvehetki.

Soovin kõigile Isa õnnistust, Maarja eestpalveid, kaunist suve ja rõõmsat pidu!

URMAS VIILMA,
PEAPIISKOP

Hoidkem sõna, sest alguses oli sõna

Head vaimulikust laulupeost osavõtjad!

Tartus on sündinud kõik olulisemad ja suuremad Eesti laulupeod: üldlaulupidu, üliõpilaslaulupidu Gaudeamus, poistekooride laulupidu, popkooripidu. Ka Põhjamaade meeskoorid pidasid hiljuti just Tartus oma esimese suurema ühislaulmise. On huvitav, et sellel suvel satuvad kolm laulupidu eeltoodud nimekirjast ridamisi Tartu

laululavale. Kõigil neil laulupidudel on oma hing, rütm ja vaimus ning küllap on tänaste lauljategi hulgas neid, kes kõigist kolmest laulupeost osa võtavad.

Olen ka ise koorides laulnud ning tean, et ühe laulu ja laulupeo teevad suureks laulude sisuline tundmine, helilooja ja tekstilooja mõtte edasikandmine ja kuulajate andmine. Üks laul annab teisele laulule ainet. Sisutühi ja ilutsev laulmi-

ne ei meeldi ju kellelegi. See pärast on tähtis hoida sõna, sest alguses oli sõna. Kõik muu on tulnud meie kasvamise, sirgumise ja üksteisest hoolimisega. Tähtis on seda märgata.

Kui te vaimuliku laulupeo kontserdi lõppedes ühel hetkel lavalt maha astute, siis jäägu lauldud sõna ja lauldud mõte meie kõigiga; jäägu sellest laulupeost Tartusse tähendus ja hingevägi, mis Tartut ja tartlasi,

aga ka kõiki peolisi tiivustab ja meid meie ettevõtmistes hoiab.

Häid õnnistusi laulupeole ning rohkelt rõõmu lauljate ja kuulajate südamesse, teie lauldesse!

URMAS KLAAS,
TARTU LINNAPEA

EELK KIRIKUPÄEV JA
VAIMULIK LAULUPIDU
2.-5.07.2015

Vaimuliku laulupeo kava

Tartu laulväljakul 4. juulil algusega kell 17

Ühendkoor

Rahvakoraal, sdn Kadri Hunt «Au, kiitus olgu igavest». Juhatab Kadri Hunt

Kõne

Fredrik Pacius «Mu isamaa, mu õnn ja rõõm». Juhatab Ene Üleoja

Kõne

Endel Kink «Kiituselaul». Juhatab Keio Soomelt

EELK peapiiskopi Urmas Viilma tervitus

Margo Kõlar «Ave Maria». Juhatab Raul Talmar

Juhan Aavik «Me maad ja koduranda». Juhatab Laine Randjärv

Koraal, sdn Mart Jaanson «Oh anna tuhat keelt Sa mulle». Juhatab Imbi Laas

Lastekoor

Piret Rips-Laul «Tere hommikust». Juhatab Maarja Soone

Timo Lige «Väikene süda». Juhatab Maarian Lend

Helika Gustavson «Me võime rõõmsalt laulda». Juhatab Helika Gustavson-Rätsep

Koraal «Näe, õitseag on ligi». Juhatab Merle Liblik

Sakarias Leppik «Maarja kuld». Juhatab Maret Alango

Kadri Hunt, Mari Poll «Kui sa vaatad pilvelaevu». Juhatab Kaie Tanner

Puhkpilliorkestrid

Peeter Süda, seade Ago Lend «Fuuga». Juhatab Valdo Rüütelmaa

Koraal, seade Cyrillus Kreek ja Peeter Saan «Kui suur on meie vaesus». Juhatab Lehari Kaustel

Traditsionaal, seade J. de Haan «Amazing Grace». Juhatab Kaido Järvesoo

Koraal, seade J. de Haan «Allein Gott in der Höh' sei Ehr». Juhatab Kahro Kivilo

Naiskoor

Piret Rips-Laul «Hommikul». Juhatab Kai-Tõe Ellermaa

Sirje Kaasik «Kümme valget hingelindu». Juhatab Sirje Kaasik

Knut Nystedt «Laudate». Juhatab Merike Toro

Rein Rannap «Eesti muld ja eesti süda». Juhatab Külli Salumäe

Rahvakoraal, sdn Tõnu Kõrvits «Ma vaatan üles mäele» tsüklist «Kreegi vihik». Juhatab Reet Lend

Segakoor

Camille Saint-Saëns «Tollite hostias» «Jõuluoratoriumist». Juhatab Andrus Kalvet

Margo Kõlar «Kyrie» ja «Gloria» «Pirita missast». Juhatab Margo Kõlar

Endel Kink «Issand pea ilmub meil suurel aul». Juhatab Veljo Reier

Pärt Uusberg «Sanctus». Juhatab Mikk Üleoja

Toomas Trass «Mater Misericordiae». Juhatab Heli Jürgenson

Charles Gounod «Agnus Dei» ja «Domine, salvam fac» missast

«Püha Cecilia auks». Juhatab Sigrid Põld

Georg Friedrich Händel «Alleluia», «Amen» oratoriumist «Judas Makabeus». Juhatab Lehari Kaustel

Ühendkoor

Roman Toi «Jumal, laota armutiivad». Juhatab Pille Metsson

Piret Rips-Laul «Taivahõminek». Juhatab Piret Aidulo

Kadri Hunt «Üksteist peab hoidma». Juhatab Anna Humal

Tänamine, õnnistamine (EELK peapiiskop Urmas Viilma)

Tõnis Teras «Õnnistussõnad». Juhatab Tuuliki Jürjo

Rein Kalmus «Issand on Siionis suur». Juhatab Kersti Petermann

Vaimuliku laulupeo kunstiline juht Raul Talmar.

INTERNET

Lauluga Isa ees

Kuivõrd määravalt mõjutas repertuaari valikut peole antud juhtmõte «Maarjamaa - Isa maa», sellest räägib vaimuliku laulupeo kunstiline juht Raul Talmar.

Moto «Maarjamaa - Isa maa» mõjutas vaimuliku laulupeo kava koostamist mingil toredal, mõtteid koondaval moel, tunnistab Raul Talmar kirikulehele. «Samas ei dikteeri selline üldine pealkiri repertuaari väga järgalt valima. Nii ongi ehk selle peo kavas Maarjale pühendatud laulude osakaal pisut suurem kui eelmistel ja Isa maaga seondub ju kõik vaimulik muusika, mis lauldakse Isale - Jumalale siin isamaal,» mõtiskleb koorijuht.

Repertuaar sai kokku erinevate töörühmade ettepanekuid arvestades, selgitab Talmar. Ta lisab täpsustavalt, et mõned ideed ei leidnud heakskiitu, kuna ei haakunud arusaadavalt peo motoga. Repertuaarile seati eesmärgiks kanda ühist mõtet, luua terviktunne.

«Laulupeo ettevalmistus on kulgenud väga meeldivas ja abivalmis õhkkonnas,» tunnistab kunstiline juht, nentides samas, et mõningast muret valmistasid küll eelproovid, kus registreerunud lauljatest olid kohal umbes pooled. «Proovid ise läksid kenasti, aga väike kahtlus on veel hinges, kas need lauljad, kes proovis polnud, sama hästi oskavad kui need, kes olid,» jagab ta oma muret enne laulupidu.

«Loodan, et Tartu lauluväljakul kõik kahtlused hajuvad ning laulupeo koor kõlab uhkelt ja võimsalt siin Maarjamaal tänutundes Isa maale lauldes,» lõpetab Raul Talmar optimistlikult.

EELK kirikupäev

Neljapäev, 2. juuli

17.30-18.15 Taizé palvus Pauluse kirikus

19.00 Johannes Brahmsi «Saksa reekviem» Jaani kirikus

EELK Koorijuhude ja Organistide Segakoor ja Gaueri koor Saksamaalt

21.00 Tartu organistide tervituskontsert Peetri kirikus

Reede, 3. juuli

11.00-18.30 misjonitell lauluväljakul; lastenurk 11.00-16.00

12.00 loeng «Kui kaitstud me oleme»: kaitsevää juhataja kindralleitnant Riho Terras Pauluse kirikus

12.15 muusikaveerandtund Jaani kirikus

16.00 näitus «Eesti. Maa, rahvas, kultuur Maarjamaal» Eesti Rahva Muuseumi näitusmajas. Avatud muuseumi lahtioleku aegadel.

17.00 lastejumalateenistus Tartu Jaani kirikus

17.30 Tartu kirikukellade kuulamise retk. Buss väljub kell 17.30 lauluväljakult. Eelregistreerimine anna@humal.ee

19.00 avajumalateenistus Peetri kirikus

21.00 festivalikontsert Pauluse kirikus: Collegium Consonante orkester ja Ines Maidre (orel), dirigent Lehari Kaustel

22.30 öökonsert Maarja kirikus: «Ülistus». Kammerkoor Lambertus laulab ja kutsub kaasa laulma Pekka Simojoki ülistuslaule

Laupäev, 4. juuli

10.00-14.00 sõpruskoguduste päev Pauluse kirikus

10.00-19.30 misjonitell lauluväljakul; lastenurk 11.00-16.00

11.00-14.00 Tartu kirikute vahel orienteerumine lastele kahes vanuserühmas. 4-7aastastele algusega Pauluse kirikus; 8-14aastastele algusega Jaani kirikus.

14.00-15.30 raamatu «Isade õnnistus» esitlus Maarja kirikus. Kirikuõpetajate lapsed meenutavad oma vanemaid

15.30 laulupeorongkäik Toomemäel laululavale

17.00 laulupeokontsert lauluväljakul

21.00 festivalikontsert «Imeline koda» Jaani kirikus: ansambel Heinavanker

Pühapäev, 5. juuli

10.00 luterlik armulauga jumalateenistus üksnes muusikas (Mart Jaanson) Pauluse kirikus

Veel toimub: • Nelja Tuule ristirännak, • lasteüritused, • misjoninäitus Maarja kirikus

«Sanctus» - esitamiseks kirikukooridele

Helilooja ja koorijuht Pärt Uusberg, kelle «Sanctus» on ainus spetsiaalselt vaimulike laulupeole kirjutatud teos, räägib, et pala loomise eelduseks oli soov, et see sobiks kirikukooride repertuaari.

Eesti Kiriku palvel meenutab Pärt Uusberg, mis motiveeris looma vaimulik laulupeol esiettekandele tulevat teost. Ta tunnistab, et kirjutas «Sanctuse» koorijuhude Raul Talma ja Mikko Üleoja palvel. Oli sügis, kui vaimuliku laulupeo kunstiline juht Raul Talmar sellesulise sooviga Pärt Uusbergile helistas. «Parasjagu olid käsil tegelikult muud kirjutamised, aga samas oli tunne, et peaks olema aega ka selleks tellimuseks,» mäletab helilooja oma toonast mõtekäiku, nagu sedagi, et «jutt jäigi nii, et ma ei luba midagi, aga kui midagi sünnib, annan teada».

Ja midagi sündiski. Pärt

Pärt Uusberg on kirjutanud laulupeole «Sanctuse».

INTERNET

Uusberg: «Minu «Sanctuses» on muide sees ka üks tsitaat «Sanctusest», mida ma Rapla ühisgümnaasiumi Riinimanda lastekooris, mis on minu ema Urve Uusbergi loodud, väikese poisina laulsin.» Tsitaat lapsepõlvkogemusest jõudis uudisteosesse «kogemata», olles ilmselt sügaval helilooja alateadvus talletunud.

«Minu «Sanctuses» kõlab see viis aga pisut teises kontekstis, harmoonias, värvis, ja minu jaoks mõjub ta kaugelt meenutusena lapsepõlves lauldud meloodiast, just nagu pilve pealt tagasi vaadatud elule,» mõtiskleb Uusberg, rääkides läbivast lõimest, mis ühendab lapsepõlve tänasega. Helilooja loodab, et selline

«pilve pealt elule alla vaatamise» dimensioon võiks olla hoomatav ka lauljatele ning publikule, kusjuures olles tajutat läbi teose.

Pärt Uusberg mäletab, et kui ta lugu kirjutas, oli Eesti ühiskonnas läinud teravaks debatt kooseluseaduse teemal: «Oma lookest kirjutades tundsin, et see võiks kiirata endast mingisugust konfliktideülest rahu.» Ühiskonda lõhestanud küsimuse arutamist kõrvalt jälgides tundus heliloojale põhjendamatu erinevatele seisukohtadele jäänud inimeste vastastikune üksteise ründamine.

Lisaks meeolule, mida ühelt poolt kujundasid poisiea mälestused ja teisalt dikteerisid praegu ühiskonnas valitsevad impulsid, lähtus Pärt Uusberg enda sõnul ka loo potentsiaalsest raskusastmest. Lähteülesandena pidas ta silmas, et «Sanctus» oleks jõukohane Eesti kirikukooridele.

Ema ja Isa ühesnimes

Mis inspireeris selle suve kirikupeole nime «Maarjamaa - Isa maa» andmist, selgitab Tallinna praost Jaan Tammsalu, kelle sõnastus kiideti heaks ja valiti välja teiste pakutute seast.

Mõte läks tööle Maarjamaa 800. aastapäeva tähistamisest, räägib Eesti Kirikule praost Tammsalu: «Kui Maarja on Jeesuse ema ja Jumal on meie Isa, siis kõige lühem võimalus seda kokku võtta oligi sõnades Maarjamaa - Isa maa.» See, et elame

Maarjamaal, hakkab vaimuliku tähelepanekul vaikselt paljudele päralt jõudma. Samuti loodab ta, et sõnas *isamaa* seotub sõna *isa* paljudele Jumalaga, kes on meie kõigi Isa.

Jaan Tammsalu meenutab viie aasta tagust elamust vaimulik laulupeol Tartus: «Kuulasin, vaatasin kõike seda, mida oli üheks hetkeks välja pakutud, ja otsustasin omalt poolt midagi juurde asetada.» Et valiti just tema pakutud moto, oli Tammsalule ilus üllatus.

Sõnal on jõud ja mõttel on

kaal. Ja mõtelda on mõnus, nagu kinnitab luuletaja **Hando Runnel**. Ka Jaan Tammsalu armastab mõtelda ning sõnade avarast tähendusväljast mõtiskledes sai teoks ka tänavuse kirikupeo juhtmõte. «See on vaid rõõm, kui neli lühikest sõna lahku või kaks kokku kirjutatuna võimaldavad erinevaid tõlgendusi,» ei näe Tammsalu midagi halba võimaluses, et tema sõnastatud moto võimaldab erinevaid lähenemisnurki. Tammsalu meelest on tervitatav, kui ini-

mesed selles aina pealispinnaliskemaks muutuv maailmas mõtlemissel ning sõna tähenduse üle arutlemiseks aega võtavad.

Tänavusest kirikupäevast ja vaimulikust laulupeost Jaan Tammsalu ise osa ei võta, sest on lubanud oma puhkuse ajast ligi kolm nädalat teenida Toronto Peetri kogudust, kes sel ajal tähistab ka lugupeetud maestro **Roman Toi** 99. sünnipäeva. «Nii seekord läks, et olin organiseerimisel abiks, aga peole ei tule,» kinnitab praost.

Oreliga sinasõpruses

Kirikupäeva raames toimival lastejumalateenistusel Jaani kirikus on organistiks sel kevadel gümnaasiumi lõpetanud Tartu Pauluse koguduse liige Arno Gabriel Humal.

Ajame juttu nädalapäevad enne suurt kirikupidu, aga Arno Gabrieli mõtted on juba suuresti sellel lainel: «See on väga tore, et selline kirikupäev toimub, kui tuleb kokku inimesi erinevatest Eesti piirkondadest ja kaugemaltki ning erinevatest kirikutest.»

Tänavune kevad on Arno Gabrieli oluline: ta lõpetas Treffneri gümnaasiumi ja plaanib valida edasiõppimiseks mõne sobiva ainekava ülikoolis. Et Elleri-nimelises muusikakoolis on õpingud klaveri eriala kolmandal kursusel veel pooleli, siis soovib ta ülikoolis õppida midagi, mis oleks silmaringi laiendav ning toetaks avastusi huvialadel, ent ei oleks siiski veel kitsalt seotud tulevase elukutsuga.

Kuigi noormehe huvide spekter on avar, soovib ta keskenduda muusikale ning peab praegu tulevase erialana silmas just kirikumuusikat. «Ki-

Arno Gabriel Humal Tartu Jaani kiriku orelil taga. See oli tema esimehe orel ja sellel teenib ta kaasa ka kirikupäeva raames toimival lastejumalateenistusel.

LIINA RAUDVASSAR

rikumuusiku amet annab laia silmaringi ning mitmekesised oskused,» leiab ta, pidades silmas, et võimekas kirikumuusik valdab dirigeerimist, klavhpile ja orelimängu, aga on samuti kursis teoloogia ja kiriku ajaloo.

See on väljavaade, mis Arno Gabrieli tundub perspektiivikana ning on seetõttu ihaldusväärne.

Kuidas tuli, et Arno Gabrielist sai EELK kirikupäeva lastejumalateenistuse organist? Õpetaja **Triin Käpp** oli es-

malt palunud Pauluse organisti **Anna Humalat**. «Ema tegi omakorda ettepaneku mulle, sest oli ise hõivatud,» annab noormees edasisest sünnimuste käigust aru, rõhutades, et kuna selleks ajaks on gümnaasiumi lõpetamisega seotud kiire aeg ümber, oli ta suure rõõmuga nõus. Kuigi jumalateenistustel on ta varemgi orelil kaasa teeninud, on eelseisev lastejumalateenistus eriline ning suur väljakutse.

«Püüame kohandada seda lastele huvipakkuvaks,» kergi-

tab ta loori korraldustoimkonna tegevusel ja selgitab, et teenistuse läbiviimiseks on plaanis kaasata teisi lapsi.

Kui Arno Gabriel oli mitmed head aastad klaverit õppinud, hakkasid vanemad teda vaikselt orelil poole suunama. «Algul ma ei olnudki nii positiivne ja tekkis tunne ebamäärasusest, et kumba instrumenti, kas klaverit või hoopis orelit, ma siis ikkagi mängima hakkaks,» tunnistab poiss aastatetagust kimbatust muigel sui meenutades.

Hästi on tal meeles hetk 2010. aastast, mil organist ema ta Tartu Jaani kiriku orelil juurde tõi ja pillide kuningat tutvustas. Just sellel pillil alustaski noormees oma orelioõpinguid ema juhendamisel.

Tegemist on suurepärase vileoreliga, mis Jaani hea akustikaga kirikusaalis võimeka organisti käe all kenasti kõlama hakkab. «Mida rohkem mängisin, seda enam orel mulle meeldima hakkas,» tunnistab ta ja kinnitab, et praegu peab ta klaverist ja orelist võrdsel määral, leides, et kaks instrumenti täiendavad teineteist ja ei olegi enam lahutatavad.

Näitused vaimsest läbi materiaalse

«Kes teab, see näeb, ja kes näeb, saab aru,» kinnitab Eesti Rahva Muuseumi teadur-kuraator Vaike Reemann, tutvustades näitusemaja püsinäitust «Eesti. Maa, rahvas, kultuur Maarjamaal», mida esitletakse reedel, 3. juulil kell 16 koos raamatunäitusega «Pühendusega Maarjale».

Kirikupäevalistel on mitmel puhul põhjust Eesti Rahva Muuseumi (ERM) sammud seada. Aga ennekõike kahe väljapaneku pärast, mille ülesseadmisel on koostajad silmas pidanud kiriklikku vaatenurka. Kuperjanovi tänava näitusemaja sisenedes võtavad tulla vastu trükisõnaga sisustatud vitriinid, kuhu Sirje Madisson on koondanud teoseid, mis aitavad mõista Eestile omistatud Maarjamaa nime.

«Vana-Liivimaale 13. sajandi esimesel veerandil ristiusu toojate poolt neitsi Maarja auks antud nimi *Terra Mariae* (ka *Terra Mariana* ja *Terra Matris*) elab rahva meeles poeetilise ja koduse Maarjamaana,» kinnitab väljapanekut tutvustades koostaja Sirje Madisson. Ta ütleb, et aegade jooksul on selle kaitsepühaku nime saanud paljud meie kirikud, Maarja nimi esineb kohanimedes ning meie rahvakalendris on ühed armastatuma pühad just Maarjaga seotud.

Valgus kirikuaknast

«Kirikuaknast paistev valgus mõjutas maarahva argielu ja

Kaheksa sajandit on eesti rahvast ja kultuuri vorminud ning rikastanud kristlik mõtteviis ja elulaad, kinnitab ERMi püsinäitust «Eesti. Maa, rahvas, kultuur Maarjamaal» tutvustades kuraator Vaike Reemann.

LIINA RAUDVASSAR

muutis osa päevi pühapäevadeks,» räägib Vaike Reemann näitusesaali säilitatud suure pühakojale omase gooti akna kujutise ees. Iseloomulik ja mitte sugugi juhuslik on seegi, et aknamotiivi vahetusse lähedusse on seatud väikeste lohkudega tüüpiline ohvrikivi.

«Meie mentaalsuses on erinevaid kihistusi,» kinnitab näituse kuraator, toonitades, et kuigi kaheksa sajandit on eesti rahvast ja kultuuri vorminud ning rikastanud kristlik mõtteviis ja elulaad, on üldises mõtteviisis tajuda ka sugemeid eelkristlikust ajast. Ajast aega on inimestel olnud tung saada ühendust kõiksuse ja uni-

versumiga. Olgu meetodiks siis primitiivsete tööriistadega kivi sisse lohkude uuristamine või massiivse pühakojade ehitamine.

Just 19. sajand, millest pärit esemed suures osas seda püsinäitust ilmestavad, oli aeg, mil ristiusk rahvale omaseks sai. Eluringi tähtsamad sündmused – ristised, leer, laulatus ja peied – said talurahvale ka kristlikus tähenduses mõistetavaks. Nii vaimses kui materiaalses elus hakkasid toimuma kiired muutused.

Isegi maarahva arusaamine ajast ei saanud endiseks jääda. Võeti omaks kristlik kalender ja selle tähtpäevad, mis sobita-

ti sinsete põlluharijate aastaringi. Eesti emad õpetasid lapsi lugema Piibli ja lauluraamatu abil. Endised sümbolväärtusega märgid ja toimingud asendati kristlikega. Nii jõuab ka ristimärk kui erilise väega kujutis rahvakunsti.

ERMis eksponeeritakse kauneid saanivaipu, neile kõigile on sisse kootud kaitsev ristimärk. Kristliku mõjutusega esemeid on veelgi, nende märkamist hõlbustab viinapuuväädikujutis. Märka märke, rõhutab Vaike Reemann ja juhib erinevate eksponaatide juures tähelepanu mõnele sümbolväärtusega detailile, mis avab eseme sügavama olemuse.

Koguduse teenistuses

Võib öelda, et Tartu Peetri koguduses peetakse koraaliga aastat viiendat aastat järjest. Põhjust selliseks arvamusel annab koraalikooriga.

Nii kutsutakse neid kümme-konda koguduseliiget, kes iga pühapäeva hommikul jumalateenistusel lauldavaid koraale õpivad, et kogudusel oleks kergem teenistusel kaasa laulda. Laulma kogunetakse 2011. aastast, mis teadupärast oli koraaliga.

Lauluhuvilisi õpetab koguduse organist Anneli Klaus. Ta meenutab, et alguses käis ta varakult kirikusse jõudnud inimesi laulma kutsumas, aga viimasel ajal on tekkinud stabiilne seltskond. Peamiselt tulevad segakoori liikmed, aga oodatud on kõik soovijad. Juhuliikmete puhul võib küll juhtuda, et inimene võib-olla viisi ei peagi. «Nad on ustavad ja innustunud,» ütleb Anneli Klaus rõõmustades, sest kogudus ei ole olnud tema sõnul tubli laulja.

Selgituseks ütleb organist, et suures Peetri kirikus hajalistuvaltel inimestel tekib kartus kõva häälega laulmise ees. Võib-olla on oma osa ka aastatetagusel ajal, mil peamiselt kasutati laululehti, kus noodiõnne ei olnud. Ka leidis ta, et

Anneli Klaus.

ARHIIV

lauluraamatut tuli rohkem ausse tõsta, ja nii ta koraale õpetama hakkas.

«Õpime iga noodi ja noodikäigu täpselt selgeks. Kui kümme-konda lauljat ülevalt oreli rõdult kindlalt hõiskavad ja alt vastu hõisatakse, kõlab laul kaunisti,» selgitab lauluõpetaja harjutamise vajalikkust.

Ta lisab: «Organist on kogudusest kaugel ning ei näe ega kuule alla saali, kes ja palju laulab. Sellest koorist on minule suur abi. Mul on tunne, et kogudus on lähedal. Kuulen ära, millal kogudus tahab hingata ja kui pikalt, sest laulda peab olema mõnus. Inimene peab end hästi tundma, kui ta kirikus laulab. Ta ei tohi tunda, et tal

jääb hing kinni – koostöö peab hea olema.»

Tunni jooksul tutvutakse koraalidega ka hümnoloogiliselt, saadakse mõndagi teada autoritest ning õpitakse koraaliraamatut kasutama. Kui mõnel koguduse töötajal on sünnipäev, kutsutakse tema ja õpetaja enda seltsi ja lauldakse sünnipäevalapsele lauluraamatust. Koraalikooriga liikmetel on võimalik valida oma lemmiklaul koraaliraamatust. «Oleme igati koguduse teenistuses,» kinnitab Anneli Klaus.

Lauljatel ei ole kohustus igal pühapäeval kohale tulla. Õpitakse vaid konkreetset pühapäeval lauldavaid laule. Koor ei ole registreeritud vaimulikule laulupeole, kuid suur osa selle lauljatest läheb laulupeole koguduse sega- või kammerkooriga kooselus. Suurel peol laulab ka koguduse lastekoor. Kammerkoor ja kuueliikmeline väike seltskond segakoori koosseisust õpib ka valikkoorige laule, mis on päris rasked.

«Igal inimesel, kes koguduses on avaldanud soovi laulda, on selleks võimalus. Meil on suur kogudus ja igäihele on kõik teed avatud, kui muusikast rääkida,» ütleb Anneli Klaus.

RITA PUIDET

Järeltulijad oma esivanematest

Laupäeval, 4. juulil kell 14 esitletakse Maarja kirikus 267 lk paksust raamatut «Isade õnnistus», mis hõlmab lugusid 21 eesti vaimuliku eludest, jutustajateks lapsed ja lapselapsed.

«Kui minu vanemate surmast oli möödunud paar aastat, tekkis mul soov jagada oma mälestusi kirikuõpetaja tütrele,» jutustab sissejuhatuses raamatu koostaja Anna Humal, kes kirjutas raamatusse peatüki oma isast praost Paul Saarest. Anna Humal meenutab, et oma soovi jagades sai ta kuulda palju lugusid nõukogude ajal vaimulikuna teeninud inimeste järeltulijalt.

Nii vormus idee koondada lood ja anda välja raamatuna. «See raamat on tagakiusatud inimestest. Nõukogude ajal vaimulikuna töötanud mehed ja naised kogesid raskelt nii füüsilisi, vaimseid kui ka vaimulikke rünnakuid,» tutvustab trükist saanud teost koostaja.

Raamatu on toimetanud Anna Humal ja Iris Metsmägi. Kaanele, mille on kujundanud Katrin Kaev, on praost assessor Albert Roosvaldi (1903–1963) kunstnikust poeg Uno Roosvalt joonistanud õnnistust paluvad ja edasi jagavad käed. Kogumikus on kasutatud ka Uno Roosvaldi vaimulikke kaarte, mida ta kujundas aastatel 1967–1968, kuni tal soovitati see keelatud tegevus lõpetada.

«Isade õnnistus» sisaldab mälestusi eesti vaimulikest Jaan Audovast, Johannes Grünbergist, Harri Haamerist, Jüri Kimmelist, Paul Voldemar Koppelist, Mihkel Kukest, Herbert Kuurmeest, Armand Leimannist, Jaan ja Linda Maiorist, Hiljar Hans Põllust, Toomas Jeremias Põllust, Elmar Reinsoost, Paul Saarest, Eduard Salumäest, Johannes Selliovist, Martin Aleksander Terasmaast, Alfred Toomingast, Jaan Varikust, Eduard August Viigist ja Ago Viljarist.

Memm ja papa lapselastega Rõuge kirikuaias.

ERAKOGU

Praostihärra, kes omadele papa

«Tunnen, et olen oma eluteele saanud papalt kaasa rohkem, kui mõistan ja kirja suudan panna,» tunnistab Kanepi koguduse õpetaja Margit Lail, kes kirjutab kirikuõpetajate laste mälestusraamatus «Isade õnnistus» oma vanaisast Armand Leimannist (1923–1991), Võrumaa praostist ja lauluraamatu-komisjoni liikmest.

Papa iseloomust

Meie papa oli sügava lapseliku usuga lihtne mees. Selged usulised veendumused olid tema elu aluseks ja lõputu tänuulikkus Jumala vastu lihtsate asjade eest tegi temast suure eeskuju. Vahel saime aimu ta sügavast võitlusest või kurbusest, kuid harva jagas ta neid otsesõnu. Papa oli hariduselt pedagoog ja ta elas oma usku tõeks meie keskel, see puudutas ja kasvatas.

Teismelisena ilmusin kord lillade juustega tema töötuppa. Teadsin küll, et värvimine ja väljakutsuv riietus ei meeldi talle, aga piire oli vaja ju kombata. Ta vaatas mind, silmad tunnistasid hämmastusest, kuid riidlemist ega noo-

mitust ei järgnenud. Oma tasasel viisil selgitas ta mõne aja pärast enda seisukohti. Ta küll usaldas ja suunas meid üsna kindlalt, kuid otsustusvabaduse jättis meile endile. Pere ja sugulaste elu oli tema pidev palveteema.

Papa juurde oli julge minna, sest ta hoolis igast inimesest, jaksas märgata ja kuulata. Tihti kogesin, et ta mõistis mind paremini kui ma ise. Meile tundus, et selline oli tema südame tänu väljendus. Kuna koguduseõpetaja elu oli ja on alati terve pere eluviis, saime meiega oma kasvamise ja kujunemise jooksul kogudusi teenida.

Katkend raamatust «Isade õnnistus» lk 87.

Lipp vaimulikule laulupeole

Eesti lipu päeval, 4. juunil kinkis Eesti Lipu Selts EELK-le vaimulikule laulupeol heiskamiseks Eesti rahvuslipu.

Lipp anti üle Toompeal hommikusel liputseremoonial. Lipu seltsiga koos oli trikoloori üle andmas seltsi koostööpartner Eesti Naislaulu Selts. Lipp kingiti muusika-aastat ja Maarjamaa 800 teema-aastat silmas pidades tunnustusena riigilipu väärka kasutamise eest EELK üritustel ja laiemalt.

Eesti Lipu Seltsi juhatuse esimees **Jüri Trei** andis lipu EELK piiskopile **Einar Soonele** palvega, et see jõuaks vaimulikule laulupeole Tartus. Varasemalt on Eesti Lipu Selts kinkinud riigilipu oluliste sündmuste eel Eesti Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutusele ning Eesti Olümpiakomiteele.

Pärast pühitsemist andis piiskop Einar Soone Eesti Lipu Seltsi poolt EELK-le kingitud lipu üle EELK Kirikupäeva ja Laulupeo SA nõukogu esimehele Jüri Ehasalule.

Samal päeval pühitses piiskop **Einar Soone** lipu EELK konsistooriumi kabelis ja andis üle EELK Kirikupäeva ja Laulupeo SA nõukogu esimehele **Jüri Ehasalule**.

Lipp jäi hoiule konsistooriumi, ent oli vaatamiseks vaimuliku laulupeo eelproovides Kuresaares ja Haapsalus, samuti said huvilised lippu näha Viljandi Jaani kirikus. Võidupühal oli trikoloor Hiiumaal.

Kingitud lipp jõuab kirikupäevaks Tartusse ja lehvib vaimulikule laulupeol.

Misjonärid kirikupäeval

Oma nakatava teenimisrõõmuga on **Nelja Tuule** ristirännak kirikupäeval, pakkudes sõna, lõkkekohvi ja moosisaia. Aga mitte ainult.

Misjonär **Kirsti Malmi** selgitusel ollakse oma programmiga ja vabatahtlikega huviliste teenistuses neljas punktis Tartu kesklinna piirkonnas. Tartu linnavalitsusest avaliku ürituse korraldamiseks saadud ametliku loa alusel on misjonärid kirikupäeva raames kesklinna kaubahalli vastas oleva mänguväljaku juures, kaubamaja kõrval Kiiuni tänaval, Võidusilla kõrval ja Anne kanali mänguväljaku juures pärastlõunati kolmapäevast reedeni, üldjuhul mitte kõigis punktides korraga.

Samuti ollakse lauluväljakule püstitatud misjonitelgis. Pakutakse tasuta lõkkekohvi ja taimeteed ning selle kõrvale moosisaia. Jagatakse infot kirikupäeval toimuvast ja pakutakse võimalust kõnelda usuteemal. Mõeldud on ka lastele, tegevustena pakutakse näomaalingut ja meisterdamist. Peale eelnimetatud paikade on misjonärid kohvi ja teega kohal neljapäeva õhtul Jaani kiriku juures enne kell 19 algavat «Saksa reekviemi» kontserti ja reedel enne kirikupäeva avajumalateenistust, mis algab kell 19. Seda kõike suudetakse vabatahtlike toel.

«Sinagi oled oma teenimisrõõmuga väga oodatud,» innustab ta kõiki, kes veel kaaluvad, kas mitte panustada. Jätkuvalt vajatakse lõkkekohvi keetjaid ja pakkujaid ning suhtlejaid. Samuti võetakse tänuhõlts vastu moosi ja piparmünti tee valmistamiseks. Nelja Tuule ristirännaku staap on kirikupäeva ajal Maarja koguduse majas, lisainfot saab telefonil 5621 7575.

Piiblinäitus on Salemi kirikus

Kuni juulikuu lõpuni Tartus Salemi kirikus avatud piibliselti uus näitus annab senisest põhjalikuma ülevaate eesti keelse Piibli kujunemisloost.

Et tänavu möödub põhjaeestikeelse Uue Testamendi ilmumisest 300 aastat, on Eesti Piibliselts võtnud südameasjaks pühakirja eestindamise lugu rahvale tutvustada. Üle maa on toimunud näitusi ja seminare, nüüd on täiendatud sisuga piiblinäitus jõudnud Tartusse kirikupäevalistele tutvumiseks.

Näitus avati 21. juunil Salemi kirikus ning selle on kokku pannud kõrgem usuteaduslik seminar, Salemi kogudus ja Eesti Piibliselts. Huvilised saavad lisaks näitusele vaadata ka piibliselti ajalugu käsitlevat filmi ja kirjutada käsitsi ümber Piiblit.

Piiblinäitust Salemi kirikus saab külastada 3. ja 4. juulil kl 12-15.

Laulupeo erilehe toimetaja Liina Raudvassar

Mu südames on pühapäev

Nõo kirikus 17. aprillil. Esireas Erik Leedjärv (II tenor); teises reas Laurits Leedjärv (bariton/bass, Eriku isa) ja Madis Kanarbik (bariton); kolmandas reas Mati Koonukõrb (I tenor), Bert-Ove Laasimer (bariton/bass) ja Ingmar Laasimer (bass, Berti vanaisa); viimases reas ansambli juhid Margus Liiv (I tenor) ja Mart Jaanson (II tenor).

ÕIE PAK

Paastumaarjapäeval täitus Nõo koguduse meesansambli 25 tegevusaastat. Ansambel alustas Agnes Laasimeri juhendamisel, mõnda aega hiljem võttis juhendamise üle Margus Liiv.

Kolmapäeva õhtu Nõo päevakeskuses töötab kujuneda mehiseks - kaheksa meest vanuses 19-65 on kogunenud Nõo koguduse meesansambli proovi. 25 aastat tagasi alustasid neist viis: **Margus Liiv**, **Mati Koonukõrb**, **Madis Kanarbik**, **Laurits Leedjärv** ja **Ingmar Laasimer**. Hiljem liitusid Nõo koguduse õpetaja **Mart Jaanson**, kes Margus Liivi puudumisel koormeisteri rolli täidab, **Ingmari lapselaps Bert-Ove Laasimer** ja viimasena eelmisel sügisel Lauritsa poeg **Erik Leedjärv**.

Viimase viie aasta suurmaks muutuseks nimetavadi mehed ansambli kasvamisest kaheksaliikmeliseks ehk oktetiks. Unistatakse, et sügisel valmiks neljas plaad, mis on salvestatud, aga ootab rahanappuse taga tiražeerimist. Fondid on sel aastal oma ukseid ansambli taotluste ees sulgenud, ent mehed ei heitu. Ka Nõo vallavalitsus on lubanud toetada.

Argielus ja ansambli

Uurides, mis ameteid mehed peavad, saan erinevaid vastuseid. Margus Liiv, kes ütleb, et muusika on tema teine elu, on arvutite administraator Tallinnas. Ta sõidab umbes kaks korda kuus Nõokku vanemaid vaatama ja ansambli juhendamiseks.

Madis Kanarbik täidab Põhja-Maale Ministrite Nõukogu Tartu filiaali juhataja vastutust rikkast ülesannet, lisaks on Nõo koguduse juhatuse esimees. Madise üllatuseks teatavad mehed, et peavad teda oma ansambli presidendiks, kes alati soliidse ülikonnas on valmis nende eest ka väljas-

Ansambli missioon on vaimulik meestelaul ja isamaalise profiili hoidmine.

pool kirikut seisma. 1980ndate lõpus värvas Madis inimesi muinsuskaitse seltsi ja Agnes Laasimer lubas liituda, kui Madis tuleb Nõo koori laulma. Madis on siiani Agnesele tänuhõlts kutse eest.

Kõnepidamise ülesanne on usaldatud Laurits Leedjärvele, kes on Tartu Observatooriumi astrofüüsika osakonna juhataja. Selgub, et Laurits on vaimuliku muusika sees kasvanud ja kirikuga seotud juba lapseast, sest tema ema oli Jõelähtme koguduse organist. Ka on tõsiasi, et tema vend **Ants Leedjärv** ning vennapoeg **Mikk Leedjärv** on vaimulikud. Ansambli liikmeks on Lauritsa poeg Erik, kes õpib Tartu ülikoolis ajalugu.

Asutajaliikmete hulka kuulub Mati Koonukõrb on põrandakatete müügi ja põrandate ehitamisega tegeleva OÜ Mangold omanik. 2002. aastal liitus Nõo koguduse õpetaja, helilooja ja muusikateoreetik Mart Jaanson, kes lisab, et laulaks ka siis ansambli, kui koguduse vaimulik ei oleks. Tema ülesandeks on meestele partiid selgeks õpetada, kui Margus Liiv on eemal.

Ansambli vanima liikme tiitel kuulub bioloogi haridusega Ingmar Laasimerile, kes on pensionär. Varasematel aastatel on ansambli laulnud tema pojad **Kristjan** ja **Martin** ning nüüd laulab pojapoeg Bert-Ove, kes töötab puitakende ja -uste restaureerimise firmas ning peab ansambli laulmist enesestmõistetavaks peretraditsiooniks.

Selgub, et ansambel laulis aastate eest Berdi ristsetel.

«Me ei läinud laulma tingimuse, et Bert peab liikmeks hakkama,» lisab muigel Madis Kanarbik ja rõõmustab, et noored liituvad ansambliga.

Kontserdielamused

Meeldejäävatest kontserdireisidest nimetavad mehed 2006. aasta Kanada ja USA reisi, mil koguduse õpetaja Torontos töötas. Kohtuti ka vanameister **Roman Toiga**, kes tunnustusena kinkis neile oma laulu «Su ette, Isa, tulen ma», mis on siiani repertuaaris. Parimaks peetakse esinemist Soome Vabariigi 94. aastapäeva auks korraldatud kontsertaktusel 2011. aastal Tartu ülikooli aulas. «**Alar Karis**, kes oli tol ajal rektor ja on tugev muusik, kiitis meid ja mulle tundus, et see polnud vaid viisakuse pärast,» meenutab Jaanson.

Nimetatakse veel kontserdireise Petserisse ja Soome ning osalemist Saksamaa luterliku kiriku aktsiooni «Hoffnung für Osteuropa» avamisel Kirchenkreis Melsungenis 2012. aastal. Viimasel esinud peaesinejana kogu Ida-Euroopat.

Sõprus ja hingekosutus

Ei minda mööda ka ansambli liikmete olulistest elusündmustest. Ristsed, laulused, juubelid - palju on 25 aasta sisse mahtunud. On tekkinud traditsioon aastat ühiselt Mati maakodus Põlvamaal alustada. Sealgi lauldakse ja mõni aasta jagub 1. jaanuaril laulurõõmu Põlva hooldekodussegi. Suve lõpul tehakse reeglina kontsertväljasõit, palju on saari külastatud.

Nõnda on aastatega ansamblist saanud üksteist toetav ja abistav sõpruskond. «On rõõm ühiselt mustiseerida, meil on tekkinud meeskonnavaim siseringi naljadega, millest kõrvalseisajad aru ei saa,» valgustab Mati. Mõeldes oma harrastusele tuuakse muheldes tugevustena esile, et see ei

tekita tervisekahjustusi ja paha peale ei minda. Nõnda on ka nende abikaasad, keda siiralt muusadeks nimetatakse, soosinud laulmist.

Meestele on oluline, et lauldakse hingekosutust pakkuvaid vaimulikke ja isamaalisi laule, mida muudes koosseisudes väga ei kuule. «Sõnastamise alguses koos Agneseaga, et ansambli missioon on vaimulik meestelaul ja isamaalise profiili hoidmine,» sõnab Margus Liiv.

Privileegiks peetakse kahe helilooja - Mardi ja Marguse - omamist ning sõnu on kirjutatud Madis. Õpetaja Jaanson peab imeliseks, et keskealised ja nooremad mehed laulavad koguduse rüpes: «Siin käib koos koguduse vaimne tuumik (kaks endist ja praegune juhatuse esimees) ja mul on hea meel, et saan kogudusetöö neile rajada.»

Laulupeoks valmis

Ansambli neljas plaad koosneb kirikulauluseadetest. Neli laulu pärinevad 1. ja 2. üldlaulupeo repertuaarist. «Need olid teatavasti meeskooride laulupeod. Pole kusagil kuulnud, et neid lauldakse. See on avastamata varandus,» jagab Jaanson. Ol-lakse üksmeelsed, et seaded on üllatavalt rasked, ja nende arvamus 19. sajandi Eesti talupoja muusikalistest võimetest on oluliselt tõusnud.

Kohe algavaks kiriku laulupeoks ollakse valmis, ent kuna laulupeol puudub meeskooride osa, siis osaletakse segakooride koosseisudes. Intervjuu lõpuks palun meestel midagi laulda. Pikemalt mõtlemata valitakse ansambli hümn «Mu südames on pühapäev», mille kuulamine osutub jahmatamapanevalt liigutavaks. Kõrvu jäävad sõnad «Mu südames on pühapäev, / nii vaikne rõõm ja rahu, / ei siit maailma kära, hirm / meid eksitama mahu».

KÄTLIN LIIMETS